

ԲՈՒԼՂԱՐ ՕՐԹՈԴՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԵՏ,
ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Տ. ԿԻՐԻԼ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Ժամանում

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հրավերով հունիսի 2-ին՝ ուրբաթ օրը, Մայր Աթոռ է ժամանում բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետ, նորին Սրբություն Տ. Կիրիլ պատրիարքը՝ փոխադարձելով Հայոց Հայրապետի 1965 թվականի հունիսին Բուլղարիա կատարած այցելության:

Նորին Սրբության շքախմբի կազմում էին Սիլվենի միաբնակից Կ. Նիկողիմ արքեպիսկոպոսը, Կ. Իոան վարդապետը և դոկտ. Վասիլի Վիլիանով սարկավագ-բարաուղարը:

Բուլղար եկեղեցու պետին ողջելցում էին Հյուսիսային Կովկասի և Մոսկվայի հայոց թեմի առաջնորդ Կ. Պարզե եպս. Դեմետրի, Ռումինիայի և Բուլղարիայի թեմի առաջնորդ Կ. Տիրայր եպս. Մարտիկյանը և Բուլղարիայի հայոց թեմական խորհրդի ատենապետ Օնենիկ Ասլանյանը:

Երեկոյան ժամը 18-ին ինքնաթիռը երկար և հանգիստ թռիչքից հետո իջնում է Երևանի օդանավակայան:

Քույր եկեղեցու հոգևոր պետին անձամբ դիմավորում է Հայոց Հայրապետը՝ շրջապատված իր շքախմբով, որի կազմում են լուսարարապետ Կ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսը, ուստավորաբար Մայր Աթոռում գրառվող Կ. Սեդակյան արքեպիսկոպոսը, Կ. Հովսիկ, Կ. Վահան, Կ. Մաշտոց եպիսկոպոսները,

Կ. Ներսես Ժ. վարդապետը, Կ. Մուշեղ, Կ. Նարեկ, Կ. Դեմետր վարդապետները, Երևանի թեմի քահանայից դասը, Դեմետրյան հագեղ խորհրդի անդամները, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական կազմը, մայրավանքի պաշտոնեությունը և հավատացյալների բաղժությունը:

Բուլղարիայի սրբազան պատրիարքի ժամանումը ողջունում են նաև Հայկ. ՍՍՀ Միևնախորհրդի սովետին առնթված հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դավաթյանը, տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը, Արտասահմանյան երկրների հետ բարեկամության և մշակութային կապի հայկական ընկերության նախագահ Ռ. Պարսամյանը, սովետաբուլղարական բարեկամության ընկերության հայկական բաժանմունքի նախագահ, գրող Կ. Սևակյանը և այլ պաշտոնական անձինք:

Ինքնաթիռի կամրջակի վրա Ն. Սրբություն Տ. Կիրիլ պատրիարքի հայտնվելը դիմավորվում է ջերմ ծափահարություններով:

Հայոց աշխարհը բարի գալուստ է մաղթում եղբայրական բուլղար ժողովրդի հոգեվոր պետին:

Հուլիսի 2-ը ողջագուրման պահը, երբ երկու բուլղար եկեղեցիների պետերը՝ Տ. Կիրիլ պատրիարքը և Հայոց Հայրապետը գրկախառն ողջագուրվում են, և նրանց ի Քրիստոս սիրու և միության համբույրի մեջ մի անգամ ևս ներկրագործվում են հայ և բուլղար եկեղեցի-

Ն. Ս. ՕԾՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

ների և ժողովուրդների բարեկամությունն ու հոգևոր, մշակութային կապերը:

Այնուհետև մեքենաների շարասյունը ուղղվում է դեպի ս. Էջմիածին:

Մայր տաճարում

Մայր տաճարի զանգերը ղողանջում են հանդիսավոր ու տոնական:

Երկու հայրապետները ամպհովանու տակ, եկեղեցական թափուրով ու «Հրաշմիտ»-ով առաջնորդվում: Ս. Մայր տաճար, ուր մուտք են գործում «Ուրախ լեր ս. եկեղեցի» շարականի հնչյունները:

Իջման ս. սեղանի առաջ երկու հայրապետները իրենց երկրպագությունն ու աղոթքն են մատուցում և ապա առաջնորդվում ատյան: Ձախակողմյան դասում բուլղար եկեղեցու պետի համար պատրաստվել է մասնավոր դահլ:

Տոնականորեն դարդարված և լույսերի մեջ կրկնակի պայծառացած Մայր տաճարի կամարների տակ թնդում է «Փառք քեզ, Տէր Աստուած» բարոզ-մաղթանքը:

Հայոց Հայրապետը իր գահի վրայից ողջունի ու բարիգալստյան եղբայրական իր խոսքն է ուղղում բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու սրբազան պետին:

«ՈՒՂԻՂ ԵՂԻՑԻՆ ԱՂՕԹՔ ՄԵՐ, ՈՐՊԷՍ
ԽՈՒՆԿ ԱՌԱՋԻ ՔՈ ՏԷՐ

(Սաղմ. Ճե 2)

Ձեռք Սրբություն կիրիլ, պատրիարք Բուլղարիո, հարգաժան և սիրեցյալ եղբայր մեր ի Քրիստոս:

Այս լուսավոր պահուն կցնծա սուրբ էջմիածինը, կցնծան մեր բոլորիս հոգիները, երբ Ձեռք Սրբությունը մուտք կգործե մեր այս պատմական հնագույն տաճարին մեջ, ի գլուխ բուլղար օրթոդոքս Բուլղ եկեղեցվո պատկանելի պատվիրակության:

Ողջույն Ձեզ, քանկագին եղբայր, ողջույն Ձեզ, պատվական և բարձրաստիճան հոգևոր հայրեր, որ կրկնեակցիք նորին Սրբության՝ Ձեր սեծանուն պատրիարհին:

Իրապես, մեր կյանքի ամենաուրախ օրերեն մեկը կապրինք այսօր ոչ միայն, որովհետև մեզի հյուր կուգա Բուլղ եկեղեցվո մը Հովվապետը, այլ նաև, որովհետև մեր հյուրը ճշմարտապես մեր հույժ հարգելի և հույժ սիրելի եղբայրն է: Մենք իբրև հայ եկեղեցվո Պետր և առաջին սպասավորը, երանելի ենք վայելելով եղբայրական և սրտագին բարեկամությունը կիրիլ Սրբազան պատրիարհին:

Մեր բարեկամությունը, մեր եղբայրությունը անկեղծ է, չեմ է, սուրբ է, որովհետև

խառնված է մեր Բրիտանական հավատքի վեմին վրա և դարբնված ու նվիրագործված՝ մեր երկու ժողովուրդներու պատմությամբ:

Հարգելի եղբայր մեր կիրիլ, մեր երկուքի բարեկամությունը հին է, շատ հին: Մենք Ձեզ կհանչանք, կցնահառենք ու կսիրենք երկար դարեր ի վեր, այն օրերեն, երբ բուլղարներ և հայեր իրարու հանդիպեցան իրենց փոքրկանույզ պատմության նանապարհի վրա:

Եվ ահա, Աստծո աղոթությամբ, խաղաղ ու երջանիկ պայմաններու մեջ Ձեռք Սրբությունը և Մենք, երկու հին բարեկամներ ու հարազատ եղբայրներ, կողջագուրվինք հայ ժողովուրդի հավատքի կեդրոն Միածնաէջ այս սուրբ տաճարին մեջ՝ միասին աղոթելու մեր կրոնական հավատքի անասանության, մեր եկեղեցիներու սերտ գործակցության, մեր ժողովուրդներու բարօրության և աշխարհի խաղաղության համար, այնպես, ինչպես Մենք միասին աղոթեցինք երկու տարիներ առաջ Սոփիայի և Պլովդիվի ձեր տաճարներուն մեջ, երբ Ձեր եղբայրական հրավերով հյուր եղանք Ձեռք Սրբության, ձեր սխանչելի երկրին, լույս ու ծաղիկ Բուլղարիո մեջ:

Թող Տերը փաղցրությամբ ընդունեն մեր աղոթքները և ուղիղ, որպես խունկ:

Թող տերը օգնե և ներշնչե զմեզ, որպեսզի մեր օրերուն կարողանանք առավել եռանդով ջնջմացնել եղբայրությունը և գործակցությունը մեր եկեղեցիներու միջև և բարեկամությունը՝ մեր հավատացյալ ժողովուրդներու միջև:

Թող Տերը հավետ անշարժ պահե բուլղար օրթոդոքս սուրբ եկեղեցին և միշտ խաղաղ ու բարգավաճ՝ բուլղար ազնվասիրտ ազգը:

Թող Տերը կենաց երկար տարիներ պարգևե Ձեռք Սրբության՝ շարունակելու համար Ձեր հովվապետական սուրբ առաքելությունը, Ձեր հատկանշող մտքի պայծառությամբ և հայրական բարությամբ:

Ձեր արեւատությունը, Ձեր փառադոքսությունը, Ձեր գործունեությունը բուլղար եկեղեցվո պատրիարհական Արքանին վրա, նաև Մեր և համայն եկեղեցվո ու ժողովրդի մխիթարությունն է:

Ձեռք Սրբություն, բարի եկաք ս. էջմիածին և երկիրը մեր Հայաստան: Ձեզի Մեր եղբայրական ողջույնը, Մեր սերը, Մեր հարգանքը և Մեր սիրտը ամբողջ:

Ուղիղ եղիցին աղօթք մեր, որպես խունկ առաջի քո Տէր:

Հայոց Հայրապետի խոսքի բուլղարներեն թարգմանությունը ընթերցում է արվեստի վաստակավոր գործիչ, բանդակագործ Գր. Ահարոնյանը:

Նորին Սրբոյթյուն Տ. Կիրիլ պատրիարքը Հայոց Հայրապետի ողջունին խոսքին պատասխանում է հետևյալ ճառով:

Ձերդ Սրբայրյուն, սիրելի Քանանայապետ,

Ես և ուղեկիցներս երջանիկ ենք, որ ռաբբիներ և Աստուծոյ օրհնված հայկական հողի վրա՝ Ձեզի մատուցելու համար բուլղար օրբողոս եկեղեցու ողջուններն ու բուլղար սրբոյթյունների օրհնութիւնները:

Երջանիկ ենք, որ շնորհիվ Ձեր գերազնիվ հյուրընկալութեան պիտի տեսնենք Հայաստանի գեղեցկութիւններն ու հայ ժողովրդի ստեղծագործական բարձր ոգին, հիանալու հավատացյալ ժողովրդի բարեպաշտութեան վրա ու դարձյալ զգալու հայ սուրբ եկեղեցու նվիրականութիւնը:

Մտանց շնորհակալ ենք Ձեզանից, Սրբազան Հայրապետ, եղբայրական հրավերի և ջերմ ընդունելութեան համար, որ մեզ ցույց տրվեց հայկական հողի վրա ռաբբիներու առաջին իսկ պահից: Սույն հյուրընկալութիւններ մեզ համար խիստ քանակազին է, որովհետեւ համոզված ենք, որ այն բխում է Ձեր քրիստոսանկար մտեմութեան ակունքներից:

Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսական Աթոռի լուսավոր անունը հայտնի է ողջ քրիստոնեական աշխարհի մեջ որովհետեւ այն ընդհանրական քրիստոնեական հնագույն եկեղեցիներից մեկն է, որ բազում դարերի ընթացքում սրբութեան նստազայրներ է տարածել:

Մեր այցելութիւնը ի Քրիստոս սիրելի եղբայրներին, սովորական մի հանդիպում է: Հստ ինքյան անսովոր ոչինչ չկա դրա մեջ, որովհետեւ գիտենք, թե եղբայրները պետք է միասին ապրեն: Սակայն սույն դարաշրջանը, երբ քրիստոնեական եկեղեցին աշխարհի մեջ ամենուրեք պետք է Քրիստոսի հանդէպ իր հավատարմութեան ապացույցը տա, մեր երկու եկեղեցիների՝ Հայոց. ս. եկեղեցու և բուլղար ս. եկեղեցու ղեկավարների, սպասավորների և հավատացյալների վրա մեծ պարտավորութիւններ և պատասխանատվութիւններ է դնում: Սույն պարտավորութիւնները նախ և առաջ վերաբերվում են քրիստոնեական եկեղեցիների ներքին կյանքին, որովհետեւ բոլոր պետք է ամենաեռանդուն ճիգեր թափեն եկեղեցիների մեծնեցման համար ինչպես կրօնասիրութեան, նույնպես և քրիստոնեական սիրտ գործի տեսակետից: Սակայն մտգեալը, որի առջև կանգնած է աշխարհը, Վիետնամի աւանդոք պատեհազմի պատճառով և աշխարհի զանազան անկյուններն առկայծող եղբայրասպան կոիվների օջախները բոլոր եկեղեցիների վրա ուղակի պարտք են դնում բազմապատկելու իրենց ճիգերը հաճուն խաղաղութեան պանպանման: Սյս երկու պարտավոր

ութիւնների կատարումով, մեր հանդիպումն էլ՝ խաղաղութեան, քրիստոնեական նշմարութեան և մարդկանց հանութեան ուղի վկայութեան համար ավելի բարձր իմաստ է ստանում:

Ես և իմ հարգարժան ուղեկիցներս ուրախ ենք, որ Ձեր սիրելագույն Սրբոյթյունն էլ այսպես է ըմբռնում եկեղեցական պատասխանատու ղեկավարների յուրաքանչյուր հանդիպումը: Հետևաբար մեր այցելութիւնը, ինչպես և Ձեր հիանալի հյուրընկալութիւնը, աշխարհի խաղաղութեան և մարդկանց եղբայրութեան գործին որոշ նպաստ են ներկայացնում:

Ի Տեր եղբայրական սիրով՝ ձեր հողի վրա ստագին ողջունում եմ Ձեզ, Սրբազան Հայրապետ, ու խոր անկեղծութեամբ արտահայտում մեր եկեղեցու լավագույն և լուսավոր զգացումները Ձեր Սրբայրյուն և Հայաստանյայց սուրբ եկեղեցուն, որի արժանավոր գահակալն եմ Դոմ:

Բուլղարահայ թեմական խորհրդի ատենական Օննիկ Ասլանյանը ընթերցում է Տ. Կիրիլ պատրիարքի ճառի հայերեն թարգմանութիւնը:

Եկեղեցական արարողութեան ավարտին Ն. Ս. Կիրիլ պատրիարքն ու Հայոց Հայրապետը նույն հանդիսութեամբ առաջնորդվում են վեհարան, ուր առանձին կահավորված մի հարկարաժին է հատկացվում Մայր Աթոռի թանկագին հյուրին, ինչպես նաև նրա շքախմբի անդամներին:

Հունիսի 2-ը որպես անժողովուն մի նոր էջ, այսուհետև կարողարի բուլղար և հայ եկեղեցիների և եղբայրական ժողովուրդների դարավոր պատմութիւնը, շնորհաբեր երկրորդ այցելութեամբ ամենապատիվ Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի:

«Ձի՛ բարի, զի՛ գեղեցիկ և վայելուչ, զի՛ բնակեցնեն եղբայր ի միասին»:

Այցելութիւն Գառնիի ավերակները և ուխտագնացութիւն Գեղարդա վանք

Հունիսի 3-ին՝ շաբաթ օրը, առավոտյան ժամը 9.30-ին, երկու հայրապետները իրենց շքախմբերի ընկերակցութեամբ նախ ուխտին գնում Գեղարդա վանք և ապա այցելում Գառնիի ավերակները:

Պատմական վանքի զանգերի ուրախ դողանքի ներքո, երկու հայրապետները խնկով ու շարականով դիմավորվում են վանահայր Թ. Նարեկ վրդ. Շաբաթյանի, միաբան քահանա հայրերի կողմից և «Հրաշափառ»-ով առաջնորդվում եկեղեցի՝ իրենց աղոթքը կատարելու: Վանահայր վարդապետը Տ. Կիրիլ պատրիարքին և նրա շքախմբի անդամներին տեղեկութիւններ է հաղորդում Գեղարդա

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Տ. ԿԻՐԻԼ ՊԱՏՐԻԱՐԺ

հուշակալոր վանքի շինության պատմության, ճարտարապետության, Գեղարդի հողերը բարձրագույն տիպի դպրոցի, վանական ալ շինությունների և բարնպաշտ Պոռչյան հայ իշխանների մասին, որոնց նյութական ու բարոյական բարեբարությունը, միջին դարերում, և հատկապես ԺԳ—ԺԴ դարերում Գեղարդի վանքը հանդիսացել է հայ հողերը մշակույթի, գրչության արվեստի վառ օջախներից մեկը:

Հյուրերը հանգամանորեն ծանոթանում են վանքի պատմական, եկեղեցական հուշարձաններին, խաչքարերին:

Այնուհետև մեքենաներն ուղղվում են դեպի Գառնիի ավերակները:

Տ. Կիրիլ պատրիարքը և իր շքախմբի անդամները ծանոթանում են Գառնիի ամրոցի, հեթանոսական տաճարի, քրիստոնեական եկեղեցու և հարակից շինությունների պատմության, կառուցողական արվեստի և ճարտարապետության հետ:

Ի պատիվ Տ. Կիրիլ պատրիարքի՝ համերգ վեհարանի դահլիճում

Հունիսի 3-ին՝ շաբաթ օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, երկու հայրապետներ Մայր տաճարում ներկա են լինում երեկոյան ժամերգության:

Ժամը 20-ին, վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության ներքո, վեհարանի հանդիսության դահլիճում, ի պատիվ Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի, տրվում է համերգ, որին իրենց մասնակցությունն էին բերել՝

Հոգևոր նեմարանի երգչախումբը՝ «Որբ դարդարեցին», «Նմանեալ Մովսիսի», «Անձինք նուիրեալք» շարականներով: Ա լսարանի ուսանող Հովհ. Գրվիզյանը՝ «Այսօր ցնծա» մեներգ-շարականով:

Հայտնի դաշնակահար Վահե Անտոնյանը, որը կատարում է դաշնամուրի վրա երեք երաժշտական գործեր, Չայկովսկի՝ «Բարկարոլ», Կոմիտաս վարդապետ՝ «Կաբալիկ», Լիստ՝ «Տարանտելա»:

Մարգարիտ Մանվելյանը բուզադերեն լեզվով արտասանում է բուզադ նշանավոր բանաստեղծ Յավրույի «Հայերը» բանաստեղծությունը, իսկ Կրիգոր սարկավազը՝ նույն բանաստեղծության հայերենը՝ ի սրգմանությամբ Սիրվա Կապուտիկյանի:

Վաստակավոր երաժիշտ Անահիտ Յիցիկյանը ջութակի վրա կատարում է, տուրա Ստեփանյանի դաշնամուրի ընկերակցությամբ, Զլատե-Չեռնիի «Սևտանա»-ն (բուզադական), Բաղդասարյանի «Նոկոյություն»-ը և Կոմիտաս վարդապետի «Կոունկ»-ը:

Վաստակավոր երաժիշտ Իգաբեյլա Այդինյանը, Էլեոնորա Ստեփանյանի դաշնամուրի ընկերակցությամբ, կատարում է Հարո Ստեփանյանի «Հեյ», Արագած»-ը, Լուկովիցկու «Մոմի» բուզադական երգը և Կոմիտաս վարդապետի «Զինար ես»:

Համերգը եզրափակվում է Մայր տաճարի երգեցիկ խմբի ելույթով. Կոմիտաս վարդապետ՝ «Դարուն ա», Չայկովսկի՝ «Տէր ողորմեա», Մ. Եկմալյան՝ «Մուրը, սուրը»:

Սիրված երգչուհի Մարիա Գեղունին ապրումով և հուղումով կատարում է, դաշնակահարուհի Սիրվա Սվանյանի նվագակցությամբ, Կոմիտաս վարդապետի «Հաւուն» և «Խնկի ծառի նման ես» շարական-մեղեդիները:

Նրգեցիկ խումբը առանձին խանդավառությամբ կատարում է «Կիրիլ և Մեֆոդիոս»-ին նվիրված բուզադական մաղթերդն ու հայրապետական կոմիտասյան մաղթերը՝ Ամեն հայի սրտից բխած:

Համերգն անցնում է ջերմագին մթնոլորտում, փայլուն հաջողությամբ:

Վերջում Տ. Կիրիլ պատրիարքը իր ջերմ գոհունակությունն ու շնորհակալությունն է հայտնում համերգի մասնակիցներին՝ իր օրհնությունը բաշխելով բոլորին:

Հայրապետական ս. պատարագ և քարոզ Մայր տաճարում

Հունիսի 4-ին՝ Կիրակի: Գարնանային ջերմ ու ուկյա արևը ուկեղծել է Արարատյան դաշտը ու բոլորի սրտերը:

Հայրենի բնությունը ևս իր ուրախությունն ու հրճվանքը միախառնել էր Մայր Աթոռի հանդիսությանը:

Ժամը 11-ն է: Մայր տաճարի դանդերը զողանջում են հանդիսավոր ու տոնական:

Հայոց Հայրապետը վեհարանում, հայրապետական լրիվ զգեստավորման մեջ, բուզադ օրթոդոքս եկեղեցու պետ, Ն. Սրբություն Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի հետ, ամպհովանու տակ, եկեղեցական թափորով, խնկով և աղոթքով առաջնորդվում է Մայր տաճար՝ հավատացյալ հոծ բազմության ուրախության, բարեմաղթության, արտահայտությունների ներքո:

Տաճարը ևս լցվել է աղոթավոր բաղմունությամբ: Դասերում տեղ են գրավել պաշտոնական անձինք, ուխտավորներ:

Ձախակողմյան դասում, իր գահի վրա է Կիրիլ սրբազան պատրիարքը՝ իր շքախմբի անդամներով շրջապատված:

Սկսվում է հայրապետական ս. պատարագը:

«Հայր մեր»-ի ժամանակ քարոզում է Վեհափառ Հայրապետը՝ Ուղիղ եղիցին աղօթք:

Տ. Կիրիլ պատրիարքը Մայր տաճարում՝ ս. պատարագի ընթացքում (ֆունիս 4)

մեր, որպէս խոնկ առաջի քո Տէր» բնաբանով:

Ն. Ս. Օծությունը իր քարոզի վերջում ողջունում է բուզար օրթոդոքս եկեղեցու պետ, Ն. Սրբություն Տ. Կիրիլ պատրիարքի ներկայությունը՝ շեշտելով, որ այս օրը պատմական է, որովհետեւ Մայր Աթոռ ս. Էջմիածին հյուր է եկել քույր եկեղեցու հովւապետը, և հայ և բուզար եկեղեցիների եղբայրութիւնը սուրբ է, ջերմ և անկեղծ, որովհետեւ խարըսիււած է մեր քրիստոնեական հովաւորի վեմի վրա: Այնուհետեւ Հայոց Հայրապետը սրտագին բարեմաղթութիւններ է անում բուզար և հայ եկեղեցիների և երկու եղբայր ժողովուրդների պայծառ ապագայի, բարօրութեան և աշխարհի խաղաղութեան համար:

Հավարտ ս. պատարագի, երկու հայրապետների ներկայութեան, Մայր տաճարում կատարւում են բուզարներեն լեզւով մաղթերգ, ինչպես նաեւ հայրապետական մաղթերգը, որից հետո սրբազան քահանայապետերը եկեղեցական թափորով առաջնորդւում են վեհարանի գահաստան:

Հանդիսություն գահաստանում

Եկեղեցական թափորը «Որ զշնորհս» շարականի երգեցողութեամբ բարձրանում է վեհարանի հանդիսութեան մեծ դահլիճը և կանգ առնում գահաստանում:

Երկու հայրապետները բաղմում են իրենց գահերի վրա:

Հայոց Հայրապետը հոգեպես ուրախ, մի անգամ ևս ողջունելով Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի ներկայութեանն ու այցելութիւնը Մայր Աթոռ, ասում է.

Ձերդ Սրբութեան, քանկագին և սիրելի եղբայր մեր ի Քրիստոս,

Անավասիկ մենք բոլորս կրկին համախմբւած ենք այստեղ՝ արտահայտելու համար Ձեզի մեր եկեղեցիի և մեր ժողովուրդի անսահման սերը, խոր գեանատանք և հարգանքը:

Ձերդ Սրբութեան, մեզի համար Դուք կրեւեկայացնեք ոչ միայն Բայր եկեղեցի մը, այլ նաեւ եղբայրական ժողովուրդ մը և բարեխնամ, հյուրընկալ երկիր մը: Մենք Ձեր անձին մեջ կտեսնենք բուզար օրթոդոքս սուրբ եկեղեցին սուրբ ներշնչումներով, իր

Երկու շաբաթանոցից վեճարարի գնչարարներ (Հուլիս 4)

հոգիի բոլոր գեղեցկություններով ու արժեքներով, կոտորեցին բուլղար հավատավոր ու մարդասեր ժողովուրդը՝ իր հոգեկան առաքինություններով, իր հերոսական անցյալով և իր ներկա հայաշեն իրագործումներով, ու կոտորեցին նաև ձեր հպարտ երկիրը, շփեցին փարթամ, արևով ու ծաղիկներով լեցուն, ձեր մեծահոգի հայրենիքը, որ անցյալ դարուն իր գիրկը լայն բացավ, առանց սակարկելու հայ ժողովուրդի հայաժառանգ, բազմաշարժար գավակներում առաջ, որոնք խոնարհաբար կրփախշեցին օսմանյան արյունաբեր ուղիներում՝ յարադառնեցին՝ փնտրելու համար կյանքի ապահովություն և ազատություն: Եվ հայերը գտան Բուլղարիո մեջ ոչ միայն կյանքի ապահովություն և ազատություն, այլ շատ ավելի, անոնք գտան ճշմարիտ հարազատ հայրենիք մը, որ ոչ մեկ խտրություն դրավ անոնց և բնիկ իր գավակներում միջև՝ բնծայելով անոնց ամեն հնարավորություն, որ ապրին ու աճին իրենց հայրենի հավատով, իրենց ավանդություններով, մշակույթով ու մայրենի լեզվով:

Դուք, Ձերո Սրբություն, խորհրդանշանն եք այս բոլոր իրողություններում, այս բոլոր բարիքներում: Ձեր լուսավոր, բարի դեմքը ճշմարիտ դեմքն է բուլղար ժողովուրդին ու բուլղար հայրենիքին:

Հեռաբար բույլ տվեք, որ հանուն հայ եկեղեցվո և հայ ժողովուրդի ու մանավանդ հանուն բոլոր այն հայերուն, որոնք դարեր շարունակ վայելեցին բարիքներ բուլղարներու հոգիին ու հոդին, շնորհակալություն հայտնեք Ձերո Սրբության երախտապարտ սրտով:

Պատմական անցյալի և հոգեկան հարազատության այս ամուր հիմքում վրա կզարգանա մեր այսօրվան եղբայրությունը և գործակցությունը եկեղեցական կյանքին մեջ: Մեր օրերուն Դուք և Մենք և մեր եկեղեցիները կոչված են էկումենիկ ոգիով գոտեպինդ, միացյալ ուժերով աշխատելու, որպեսզի առավել ամրապնդվի Բրիտանական հավատքի և սիրո միությունը աշխարհի մեջ, որպեսզի եկեղեցիներում միջոցով ժողովուրդները ավելի զիրար ճանչնան, զիրար հասկրնան ու զնահատեն, և որպեսզի մեր երկրագունդը դառնա խաղաղ ու բարօր կյանքի աշխարհ մը, աշխարհ մը, ուր ժողովուրդները ապրին արդար ու ազատ իրենց կյանքը՝ առանց մեկ մյուսին վրա սուր բարձրացնելու: Մեր Բրիտանական հավատքը Մենք կնրկատենք մեր ամենահզոր բարոյական զենքը՝ բնորոշ պատերազմին: Եվ, անկասկած, Աստված պիտի օրհնե մեր գործը և օգնական պիտի մնա միշտ մեզի՝ մեր խաղաղարար առաքելության ճանապարհին վրա, վասնզի

մեր Աստվածը մարդասեր Աստված է և խաղաղության Աստված է:

Ավելի լույս, ավելի սեր և ավելի խաղաղություն մարդոց և աշխարհին համայն:

Այս գաղափարներում և զգացումներում շոգակաբարմիններ և ինչպես պայծառ ու վնիտ կնառագայթե մեր՝ երկու պատրիարհներուս բարեկամությունը և միատեղ աշխատանքը:

Թող ողորմածն Աստված Բաղբուրյանը լսե մեր ձայնը և Ձեզի պարգևե, սիրեցյալ պատրիարհ Նդրայր, ամուր ու կայուն առողջություն, որպեսզի տակավին երկար տարիներ հովվապետական գավազանը Ձեր ձեռքին շարունակեք առաջնորդել ձեր եկեղեցիին և ժողովուրդը և ծառայել եկեղեցիներում և ազգերում եղբայրության ու աշխարհի խաղաղության սրբազան դասին:

Կեցցե նորին Սրբություն Կիրիլ պատրիարհը:

Կեցցե և հավետ փառավոր մնա բուլղար օրթոդոքս եկեղեցին:

Կեցցե և միշտ խաղաղ ու ծաղկյալ զարգանա մարդասեր Բուլղարիան:

Ապա վեհափառ Հայրապետը, ի նշան եղբայրական սիրո, Տ. Կիրիլ պատրիարքին նվիրում է Հայրապետական ոսկյա ասա, որի վրա փորագրված են ս. էջմիածնի և Սոֆիայի Մայր տաճարները:

Նորին Սրբություն Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքը պատասխան ողջույնի իր խոսքում ասում է.

Մենք, որպես բուլղարական պատրիարհության առաջյալներ, եկել ենք Ձեր Սրբության և Ձեր ղեկավարած դարավոր կաթողիկոսական Աթոռին մատուցելու նրա սրտագին ողջույնները և սուրբերի օրհնությունը, սուրբեր, որոնք ծնվել են բուլղարական Բրիտանական բարեպաշտության ծոցից: Ձեզ մատուցելով սրբության և սիրո սույն ողջույնը, մենք հավատում ենք, որ հետզհետե առավել ևս կամրապնդվի ի Տեր Հիսուս Բրիտոս մեր միասնականությունը:

Մասնավորապես ուրախ եմ, որ Աստված հանեցավ, որպեսզի Ձեր սիրելագույն Սրբության հրավերով դարձյալ ուր դենք արևաշող Հայաստանի հողին վրա՝ չեմուցած բազմադարյան էջմիածնի հոգևոր լույսից, հիմնված Բրիտանական հավատքի մեծ լուսավորիչ սուրբ Դրիգորից, որի գործը չորրորդ դարի սկիզբը կատարեց հայ ժողովուրդի վերճնունդը ինչպես հոգևոր, նույնպես և լուսավորության ու հասարակական-պետական տեսակետից:

Առաջին անգամ չէ, որ գտնվում եմ Հայաստանի մեջ, և առաջին անգամ չէ, որ ս. էջմիածնի կաթողիկոսական Աթոռի լուսավոր շողերը իմ հայացքս լուսավորում են՝ օրհնաբեր մի ակնարկ գցելու ձեր ժողովրդի

Բրիտանական հեռավոր անցյալի վրա և ոգեշնչված ակնարկով քափանցելու սուրբ էջմիածնի ապագա հոգևոր հակառակորդին մեջ, այն ֆաղափին մեջ, ուր Աստված իշավ, և սուրբ Գրիգոր Լուսավարիչ Տրդատ Յ-րդ թագավորը Բրիտանյա դարձրեց՝ հայ ժողովրդի պատմական ետ կյանքի սկիզբը դնելու համար:

Հնուց ի վեր ձեր երկրի մեջ կատարվում է վերելքի նիգոս աշխատանք, սակայն հայ ժողովուրդը ապրել է նաև բազում տառապանքներ՝ միշտ ձգտելով դեպի երջանիկ ապագա: Իսկ հայ սուրբ եկեղեցին չէ դադարած ժողովրդի լուսավորության փարոս հանդիսանալուց, երբ մութ ամպեր ծածկած են նրա հակառակորդը: Ձեր նախահայրերը դարեր շարունակ հոգևոր հարստություններ են կուտակել, որոնց ժառանգորդներն եմ դուք: Մենք հավատում ենք, որ սույն ժառանգությունը հետզհետե պիտի ավելանա՝ ամբողջ հայ ժողովրդի աշխատանքով և եռանդով՝ կյանքի բոլոր բնագավառներում երջանիկ ապագա ստեղծելու համար:

Երբ 1958-ի գեղազվաբան մայիս ամսվան մեջ պատիվ ունեցա նորին Սրբություն Վազգեն Ա-ից առաջին անգամ հրավեր ստանալու՝ Իրեն հյուր ըլլալու, միաժամանակ և Հայաստանյայց ս. եկեղեցիին, հնարավորություն ունեցեա տեսնել շատ բաներ, սակայն այն, ինչ որ ինձ վրա անպատմելի տպավորություն գործեց, ձեր ժողովրդի ստեղծագործական և մշակութային եռանդն էր, եկեղեցական և կրոնական շինարարության մեջ՝ Սրբազան կաթողիկոսի և Իր օգնականների շնորհով: Այն ժամանակ ես ավելի սիրեցի իմ Սրբազան եղբայրս՝ սուրբ էջմիածնի կաթողիկոսական Աթոռի Գահակալին: Ես ծանոթ էի նորին Սրբության նախապես էլ, երբ նա եպիսկոպոսն էր Ռումանիո և Բուլղարիո հայերին: Սակայն ավելի մտախնայեց նաև աշխարհի մշակութային խաղաղության պահպանման համար մեր կատարած համատեղ աշխատանքին մեջ: Իսկ 1965-ին ես բուլղար եպիսկոպոսական, ֆահանայական դասի և հավատացյալ ժողովրդի հետ, ինչպես նաև մեր հայրենասեր բոլոր ֆաղափացիների հետ, Սոֆիայի մեջ, բախտը ունեցանք սիրո և բարձր հարգանքի եղբայրական բաց գրկով ընդունելու Ն. Սրբություն Վազգեն Ա-ը և Իրեն հեղափոխական ուղեկիցները՝ որպես հյուր բուլղար պատրիարքարանի: Սույն այցելությունը եղբայրության և հավատքի տուն էր, երբ հայ եկեղեցու Սրբազան Գահակալը Իր անձնավորության բարձր հմայքով հիացմունքի ապրումներ պարգևեց մեզ և խոր հիշատակներ բողոց բուլղարական եկեղեցական պատմության մեջ: Այդ այցելությունը նոր

առիթ եղավ մեր սերը արտահայտելու հանդեպ հայ ժողովրդին, ինչպես և վերհիշելու հին դեպքեր՝ 50 տարիներ առաջ, երբ Արքայով Համիդի Օսմանյան Կայսրության մեջ հայ ժողովուրդը շարդի եկրարկվեց: Այն օրերին բուլղար ժողովուրդը ընդունեց հայ գաղթականներին, թշվառ հայ բեկորներին իր երկրի մեջ՝ աշխատանքով և պատվով իրենց հացը շահելու պայմաններ ստեղծելով նրանց: Դրանցից շատերը այսօր էլ ապրում են բուլղարական հողին վրա և իրենց հայկական ծագումին և հայրենիքին հավատարիմ մնալով հանդերձ, իրենք իրենց զգում են որպես իրենց երկրորդ հայրենիքի մեջ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսությունը միշտ մեծ հեղինակություն է վայելել: Դրա պատճառները շատ պարզ են: Այսօր էլ սուրբ էջմիածնի ներկայիս Գահակալ, նորին Սրբություն Վազգեն Ա-ը իր իմաստությամբ և սիրով ստեղծում է հոգևոր միասնությունը հայ ժողովրդի ծոցում ինչպես արևաշող Հայաստանում, նույնպես էլ աշխարհում ցրված հայության միջև:

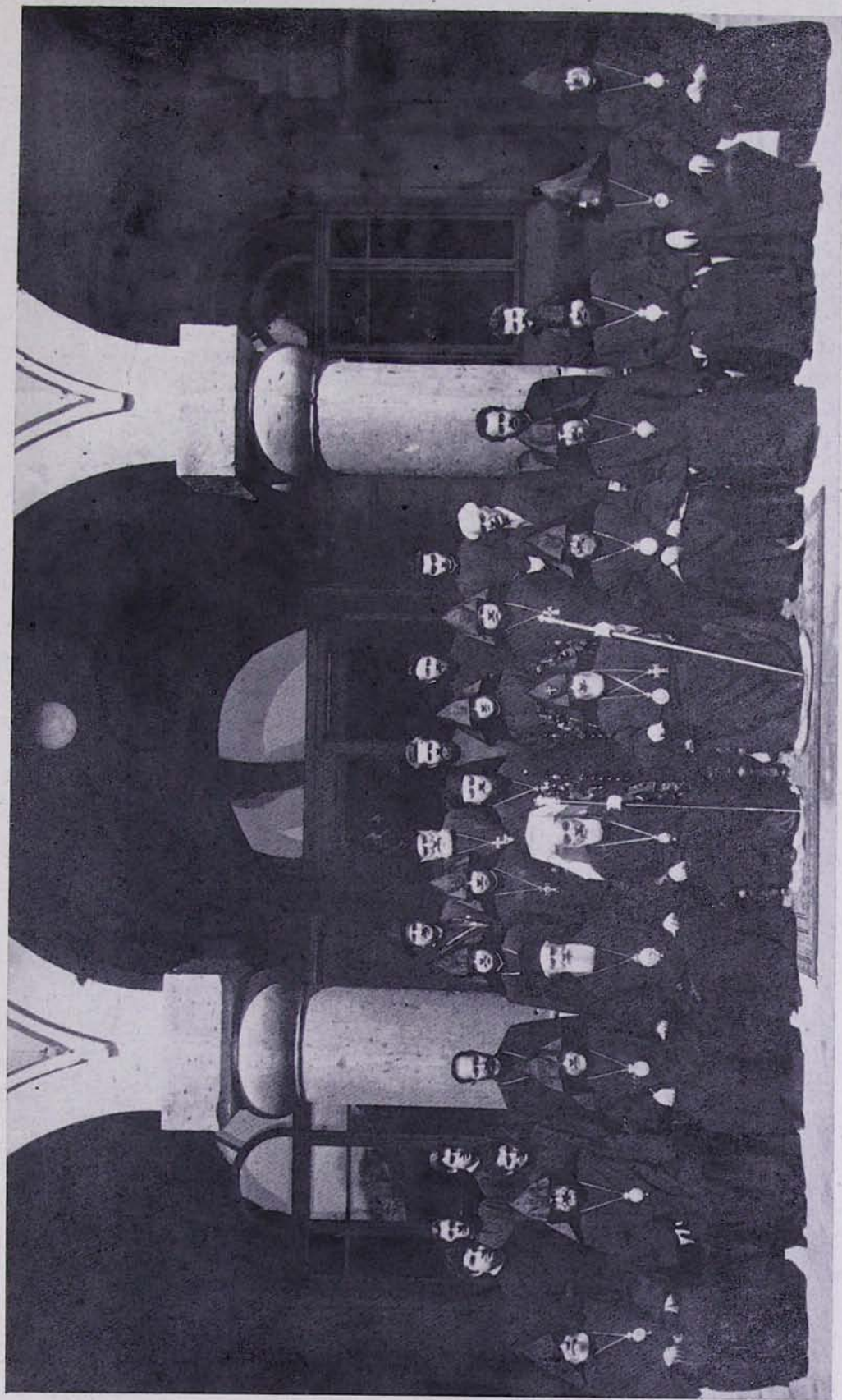
Նվազ կարևոր չէ նույնպես Ն. Սրբություն Վազգեն Ա-ի էկումենիկ և խաղաղասեր գործունեությունը:

Բրիտանական էկումենիզմը սրբազան գործ է, որն իրագործվում է համաբրիտանական լայն հիմունքի վրա: Աստուծո եկեղեցիները իրար պետք է մերձենան կրոնասիրական-բրիտանական մոտիկության ուժով:

Հայաստանյայց սուրբ եկեղեցու հեղինակությունը հետզհետե աճում է նույնպես Ն. Սրբության Վազգեն Ա-ի խաղաղության դատի գործոն մասնակցության շնորհիվ:

Մենք գիտենք, թե բոլոր մարդիկ խաղաղության են ձգտում, սակայն գիտենք նաև, որ խաղաղության համար աշխատելու պատվերը ստացել ենք մեր Փրկիչ, խաղաղության իշխան Տեր Հիսուս Բրիտանից: Նա աշխարհ եկավ որպես խաղաղության ավետարես և կատարող: Նա իր աշակերտներին կտակեց, ինչպես և եկեղեցիներին կտակեց, խաղաղությունը, որպես աստվածային պատվեր և գերագույն բարիք: Այս պատճառով կոմունիզմն է մեր խաղաղասիրական աշխատանքը՝ այսպիսի արտահայտիչը հանդիսանալով ամբողջ մարդկության ամենաբանկազին իղձերին:

Ն. Սրբություն Վազգեն Ա-ի միջազգային չափանիշով խաղաղության դատին մոտած լուծման մեծ է, ինչ որ ավելացնում է նրա անձնական և Հայաստանյայց սուրբ եկեղեցու հեղինակությունը: Այս ավելացում է նաև մեր սերը հանդեպ Սրբազան կաթողիկոսին, որի անձին մեջ տեսնում ենք մտերիմ,

Տ. ԿԻՐԻՆ, ՊԱՏՐԻԱՐԿԸ ԻՐ ՇՐՋԱՆԱՐԿԻՆ, ԵՎ ՎԵՂԱՓՈԼԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՄԻԱԲԱՆԱԿԹՅԱՆ ԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

անկեղծ եղբայր և աստվածային վարդապետության սպասավոր:

Մտազին կաղոթեմ երկնային Հոր՝ իր բարեգործ Աջով միշտ օրհնելու Հայաստանյայց սուրբ եկեղեցին, որպեսզի նա հաստատման փրկարար նշանադրության, բարի հայ ժողովուրդը առաջադիմի հոգևոր, նյութական և հանրային հաջողության մեջ: Իսկ Ն. Ս. կարողիկոս-պատրիարք Վազգեն Ա-ի սիրտը լցվի բազմապատիկ ուրախությամբ և աստվածային ոգորմություններով, որանք պիտի իջնեն իր սիրելի ժողովրդին վրա:

Թող Աստուծու ոգորմությունը իջնի բոլոր հայերին վրա և մեզ համար էլ քանկագին ձեր հայրենիքին վրա:

Նորին Սրբությունը իր խոսքի ավարտին Հայոց Հայրապետին նվիրում է բուլղարական մի գեղեցիկ, ոսկեզօծ սրբանկար:

Գահասրահում հանդիսությունն ավարտվում է Հայոց Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Պաշտոնական ընդունելություն վեհարանում

Ժամը 3-ին վեհարանի սեղանատանը պաշտոնական ճաշկերույթ է կազմակերպվում ի պատիվ Մայր Աթոռի թանկագին հյուրի՝ Ս. Կիրիլ պատրիարքի:

Ընդունելության ներկա են բուլղար պատվիրակության անդամները՝ տ. Նիկողոս միտրոպոլիտը, տ. Խոսե վարդապետը, Վասիլի տարկավազը:

Ճաշկերույթին մասնակցում են նաև Մայր Աթոռի և թեմերի բոլոր եպիսկոպոսները՝ տ. Հայկազուն, տ. Սերովբե արքեպիսկոպոսները, տ. Կոմիտաս, տ. Հուսիկ, տ. Մաշտոց, տ. Վահան, տ. Պարզե, տ. Տիրայր եպիսկոպոսները, տ. Մուշեղ, տ. Ներսես, տ. Նարեկ, տ. Գևորգ վարդապետները, Գերագույն հոգևվոր խորհրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական կազմը, բուլղարահայ թեմական խորհրդի ատենապետ Օննիկ Ասլանյանը, երաժշտագետ Մ. Թոմաճանը, քանդակագործ Գր. Ահարոնյանը, պրոֆ. Գ. Մեզնիկյանը:

Հյուրերի թվում են ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դավթաբյանը, տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը, Արտասահմանյան երկրների հետ բարեկամության և մշակութային կապի հայկական ընկերության նախագահ Ռ. Պարսամյանը, էջմիածնի շրջանի գործադիր կոմիտեի նախագահ Հ. Սեդրակյանը, Սփյուռքի հետ մշակութային կապի ընկերության ներկայացուցիչ Գր. Բեքմեղյանը և ուրիշներ:

Սեղանը օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը: Մայր Աթոռի բարիքներով զարդարված սե-

ղանների շուրջ ստեղծվում է քրիստոնեական եղբայրության ջերմիկ մթնոլորտ:

Ընդունելության ժամանակ փոխանակվում են սրտագին ողջույնի և բարիգալստյան խոսքեր: Բաժակներ՝ են առաջարկվում Հայոց Հայրապետի, Ս. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի և ուսական պրավոսլավ եկեղեցու պետ, Ն. Ս. Ալեքսի պատրիարքի կենաց, հայ, ռուս և բուլղար եկեղեցիների և եղբայրային ժողովուրդների անբաժանելի եղբայրության, բարեկեցության և պայծառ ապագայի կենաց:

Քրիստոնեական եկեղեցիների ի քրիստոս համագործակցության, ժողովուրդների բարեկամության, աշխարհի խաղաղության նվիրված հայրենասիրական, խանդավառ ելույթներով հանդես են գալիս՝ Վեհափառ Հայրապետը, Ս. Կիրիլ պատրիարքը, տ. Հայկազուն, տ. Սերովբե արքեպիսկոպոսները:

ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դավթաբյանը, հանուն Հայաստանի կառավարության և ի դիմաց հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի, ողջունում է Ս. Կիրիլ պատրիարքի ներկայությունը ս. էջմիածնի կամարների տակ և հայկական ս. գրական հողի վրա:

Ընդունելությունն ավարտվում է Հայոց Հայրապետի զոհաբանական աղոթքով:

Այց հոգևոր ճեմարան

Երեկոյան ժամը 7.30-ին Ս. Կիրիլ սրբազան պատրիարքը, իր շքախմբով և տ. Հայկազուն արքեպիսկոպոսի ու տ. Ներսես ծ. վարդապետի առաջնորդությամբ, այցելում է հոգևոր ճեմարան:

Թանկագին հյուրի մուտքը ճեմարանի հանդիսությանը սրահը ողջունվում է դասախոսական կազմի, ուսանողության սրտագին ծափահարություններով:

Հոգևոր ճեմարանի տեսուչ տ. Ներսես ծ. վրդ. Պողոսյանը բարիգալստյան խոսքերով ողջունում է բուլղար եկեղեցու պետի շնորհաբեր այցելությունը ճեմարանի հարկից ներս:

Այնուհետև տեսուչ վարդապետը մի համոռոտ ակնարկի մեջ ներկայացնում է հոգևոր ճեմարանի պատմությունն ու նրա դերը դարերի ընթացքում հայ եկեղեցու համար հոգևոր սպասավորներ պատրաստելու և հայ հոգևոր մշակույթի զարգացման շնորհակալ աշխատանքներում: Հայր սուրբը տեղեկություններ է հաղորդում նաև Ս. Կիրիլ պատրիարքին հոգևոր ճեմարանի ներկա ուսանողության թվի, դասախոսական կազմի և ուսումնական ծրագրի մասին:

Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում.
Սրբազան պատրիարքին բացատրություններ է տալիս տնօրեն Լևոն Խաչիկյանը:

Տ. Կիրիլ պատրիարքը խոսք առնելով իր գոհունակությունն ու ուրախությունն է հայտնում, որ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի շնչի տակ կենդանի ու պայծառ է կրթական այս հաստատությունը՝ կանգնած իր կողման և առաքելության բարձրության վրա, և օրհնելով ուսանողությանը, դասախոսական կազմին, թեկադրում է լինել որքան հավատքի, նույնքան և հայրենասիրության մարդը, դառնալու համար տիպար, նվիրյալ պաշտոնյաները Աստծու և ժողովրդի:

Տ. Կիրիլ սրբազան պատրիարքի խոսքը ընդունվում է բոլոր ներկաների կողմից ջերմորեն:

Այնուհետև սրբազան պատրիարքը տ. Հակազուն արքեպիսկոպոսի և տեսուչ հայր սուրբի առաջնորդությամբ այցելում է դասարանները և հրաժեշտ առնում լավագույն տպավորություններով:

Երեկոյան ժամը 21-ին վեհարանի մեծ դահլիճում ցուցադրվում է 1962 թվականի մեծնօրհնության կինոնկարը:

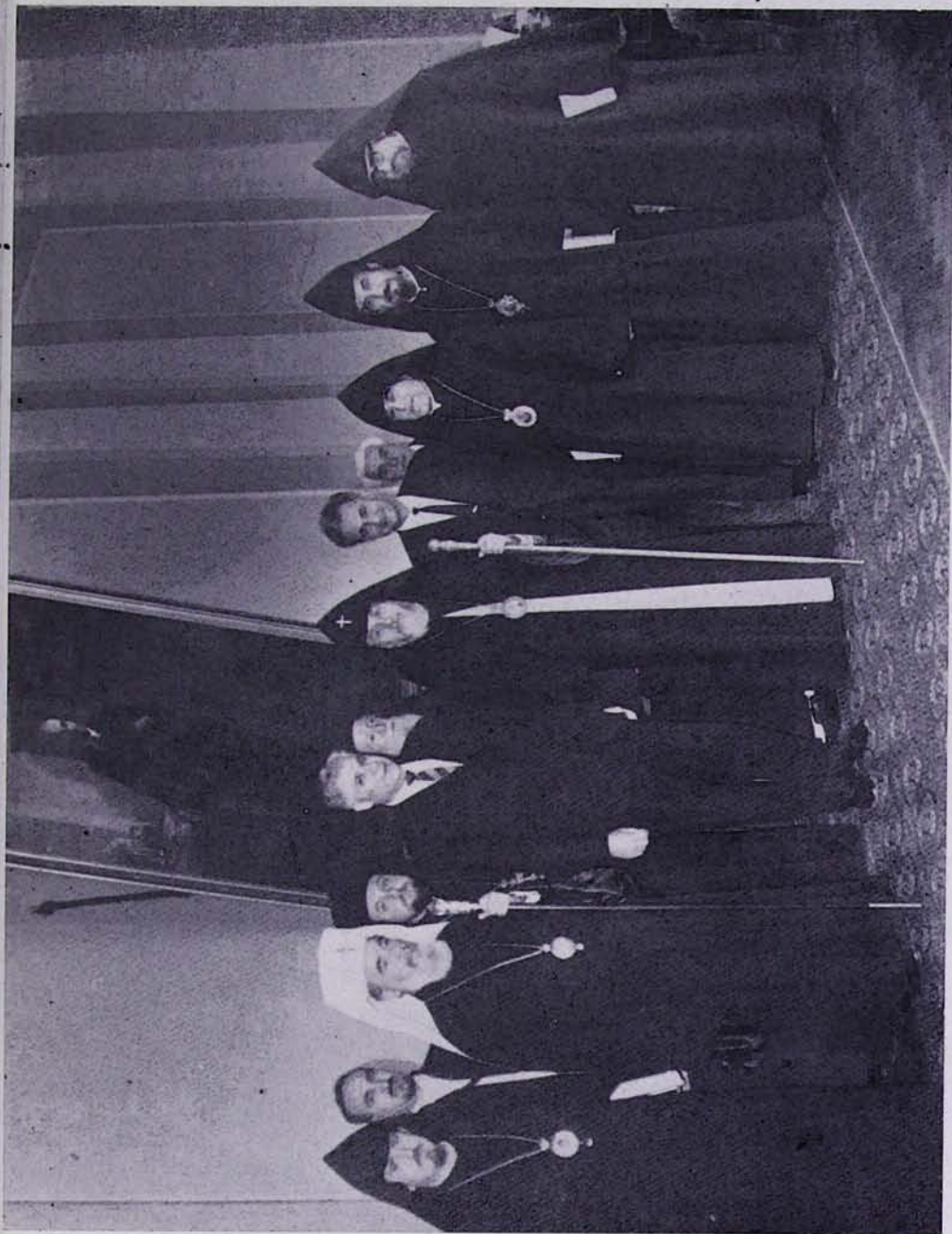
Այցելություններ Օշական և Մատենադարան

Հունիսի 5-ին՝ երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 9-ին, երկու հայրապետները իրենց շքախմբով այցելում են Օշական՝ ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարան-եկեղեցին:

Եկեղեցու մուտքի առաջ երկու հայրապետները «Հրաշափառ»-ով մուտք են գործում եկեղեցի, ապա իջնում ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը իրենց աղոթքն ու ուխտը կատարելու:

Հյուրերը Վեհափառ Հայրապետի առաջնորդությամբ հանգամանորեն ծանոթանում են՝ եկեղեցում վերջին երեք տարիների ընթացքում կատարված որմնանկարչական (Փրեզկո) աշխատանքների հետ՝ հայտնելով իրենց հիացմունքը:

Այնուհետև երկու հայրապետները, իրենց ուղեկիցներով, Օշականի, Աշտարակի գեղեցիկ և հովասուն ալգիների միջով մեկնում են Երևան՝ այցելելու ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անվան ձեռագրաց Մատենադարան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԱՀ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒ ԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ՀՐ. ՄԱՐԳԱՐԹՅԱՆԸ,
Տ. ՎԱԶԳԵՆ ՎԵՀԱՓԱՆԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ, Տ. ԿՐԻՍՏՈՒՄՅԱՆԻ ՍԵՐՈՒՄՆԵՐԻՍԻ ԵՎ ՀՍՄԶ
ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՀԱՅ ԵՎԵՐ ԵՑՈՒ ԳՈՐԻՇԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Կ. ԴԱՆԼԱՔՅԱՆԸ

Ժամը 11.30-ին Մատենադարանի տնօրեն, ՀՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ Լ. Խաչիկյանը ջերմորեն դիմավորում է Ս. Կիրիլ պատրիարքին և Հայոց Հայրապետին ու նրանց ընկերակցող անձնավորությանը:

Մեծահարգ տնօրեն գիտնականը հյուրերին տեղեկություններ է հաղորդում Մատենադարանի ստեղծման, ձևագրերի հավաքման և ուսումնասիրման աշխատանքների մասին, ապա հրավիրում նրանց դիտելու Մատենադարանի ցուցասրահում միջնադարյան ձևագրերն ու մանրանկարները:

Բարձրապատիվ հյուրերը դիտում են նաև ցուցասրահի նախագավթում բացված ցուցահանգեսը, որը նվիրված էր հայ և բուլղար ժողովուրդների դարավոր եղբայրության և մշակութային կապերի պատմությանը:

Հյուրերը հրաժեշտ են անում Մատենադարանի տնօրենից, գիտական աշխատանքների կատարող անխոնջ կոլեկտիվից և մեկնում անմոռանալի տպավորություններով:

Ժամը 13-ին երկու հայրապետները այցելում են բուլղար մեծ բանաստեղծ Յավորովի անվան դպրոցը և ծաղկեպսակ դնում «Հայեր» հոյակապ բանաստեղծության հեղինակի արձանի վրա (գործ՝ արվեստի վաստակավոր գործիչ, նախկին բուլղարահայ Գր. Ա. հարոնյանի):

Դպրոցի դռան առաջ երկու հայրապետներին դիմավորում են տնօրենը, ուսուցչական կազմն ու աշակերտությունը: Տնօրեն Իսաիրյանը ողջունում է երկու հայրապետներին ներկայությունը բարիգալստյան ուղերձով:

Ս. Կիրիլ սրբազան պատրիարքը ողջունի և օրհնության խոսք է ասում՝ շնորհակալություն հայտնելով ջերմ ընդունելության համար:

Այցելություն Գերագույն սովետի նախագահության և նախագահի տեղակալ Հր. Մարգարյանին

Հունիսի 5-ին՝ երկուշաբթի օրը, հետ միջօրէի ժամը 14-ին, բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետ, նորին Սրբություն Ս. Կիրիլ պատրիարքը և վեհափառ Հայրապետը, իրենց շքախմբերով, այցելություն են տալիս Հայկ. ՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահի տեղակալ Հր. Մարգարյանին, որն անում, նախագահական պալատում:

Այցելության ժամանակ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ս. Վազգեն Ա. կաթողիկոսը բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետին ներկայացնում է Հր. Մարգարյանին:

Այցելությանը ներկա էին նաև Հայկ. ՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության բարտուղար Գալստյանը, Հայկ. ՍՍՀ Մինիստր-

ների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Իսախանյանը, Արտասահմանյան երկրների հետ բարեկամության և մշակութային կապի ընկերության նախագահ Ռ. Պարսամյանը, Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի նախագահ Վ. Համազասպյանը և նախագահության գործերի կառավարիչ Գ. Սահակյանը:

Այցելության ընթացքում, որն անցնում է ջերմ միջնորդում, ճառեր են փոխանակում Հայոց Հայրապետը, Ս. Կիրիլ պատրիարքը և Հր. Մարգարյանը:

Պաշտոնական ընդունելություն

Հունիսի 5-ին՝ երկուշաբթի օրը, հետ միջօրէի ժամը 15-ին, Հայկ. ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհուրդը, ի պատիվ Ս. Կիրիլ պատրիարքի, պաշտոնական ճաշկերույթ է կազմակերպում Հաղթանակի այգու «Արագիլ» ռեստորանում:

Ընդունելության մասնակցում են բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետի շքախմբի անդամներ Ե. Նիկողիմ միտրոպոլիտը, Ե. Իոան վարդապետը, Վասիլի Վիլիսնով ֆարուդար-սարկավագը:

Ճաշկերույթին ներկա են նաև Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ շրջապատված իր շքախմբի անդամներով, որոնց թվում Ե. Հայկազուն և Ե. Սերովբե արքեպիսկոպոսները, Ե. Կոմիտաս, Ե. Պարզե, Ե. Վահան, Ե. Մաշտոց, Ե. Տիրայր եպիսկոպոսները, Ե. Ներսես Ժ. վարդապետը, Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամները, բուլղարահայ թեմական խորհրդի ատենապետ Օնիկ Ասլանյանը, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական կազմը և այլ անձինք:

Հրավիրյալների թվում էին Երևանի բաղնիքի գործկոմի նախագահ Գր. Հասարկյանը, Արտասահմանյան երկրների հետ բարեկամության և մշակութային կապի հայկական ընկերության նախագահ Ռ. Պարսամյանը, Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի նախագահ Վ. Համազասպյանը, Սովետ-բուլղարական բարեկամության ընկերության հայկական բաժանմունքի նախագահ Գ. Սևուցը, Հայկ. ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր արտասահմանից վերադարձող հայերի ընդունման և տեղավորման կոմիտեի նախագահ Ս. Գասպարյանը, Խաղաղության պաշտպանության հանրապետական կոմիտեի ներկայացուցիչ Հ. Խաչատրյանը, ՀՍՍՀ կուլտուրայի մինիստրի տեղակալ Ս. Գասպարյանը, Մատենադարանի տնօրեն, գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Լ. Խաչիկյանը, ՀՍՍՀ Մինիս-

Երևան. Յալիորովի արձանի մոտ

տորների սովետին առնթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը, նույն խորհրդի անդամներ Բ. Առաքելյանը, Գր. Բալասանյանը, Մ. Բարյոյանը, բանաստեղծուհի Մարո Մարգարյանը, քանդակագործ Գ. Ահարոնյանը և այլ պաշտոնական անձինք:

ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առնթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաբյանը, առաջինը խոսք առնելով, նշում է, որ այդօրվա ընդունելությունը կազմակերպվել է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հյուր Ս. Կիրիլ պատրիարքի պատվին, սեղանակիցներին ներկայացնում է օրվա պաշտոնական հյուրերին և առաջարկում առաջին բաժակը խմել բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետ, Ն. Սրբություն Ս. Կիրիլ պատրիարքի կենաց՝ ցանկանալով նրան բաշտողություն, կորով և երկար կյանք, ինչպես նաև բուլղար ազնիվ ժողովրդին՝ բարօրություն և աշխարհին՝ խաղաղություն:

Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահը շնշտում է իր խոսքի մեջ Ս. Կիրիլ պատրիարքի կատարած մեծ աշխատանքը հանուն խաղաղության:

Ճաշկերույթի ժամանակ բաժակաճառեր են արտասանում Վեհափառ Հայրապետը, Սովետա-բուլղարական բարեկամության ընկերության հայկական բաժանմունքի նախագահ Գ. Սևունցը, ներգաղթ կոմիտեի նախագահ Ս. Դասպարյանը, բանաստեղծուհի Մարո Մարգարյանը:

Ընդունելության վերջում Ս. Կիրիլ պատրիարքը հանգես է գալիս հետևյալ ճառով.

Հարգելի ճախագան Եկեղեցական գործերի խորհրդի,

Ձերդ Սրբություն,

Հարգելի սեղանակիցներ,

Ուրախությամբ ընդունեցի Նորին Սրբություն Ամենայն Հայոց կաթողիկոս-պատրիարք Վազգեն Ա-ի հրավերը՝ այցելելու ս. էջմիածնի Մայր Աթոռը, ուրեմն և այցելելու ձեր գեղեցիկ մայր հողը: Ուրախացա, որովհետև գիտեի, որ դարձյալ պիտի տեսնեմ ձեր հայրենիք և նրա գեղեցիկ համայնապատկերը, որ պարզվում է սփռելի Արարատի ֆոնի վրա: Ուրախացա, որ քեզ փչե ժամանակի համար պիտի տեսնեմ ձեր ժողովուրդը, որը մեզ մտո՝ Բուլղարիայում, վայելում է

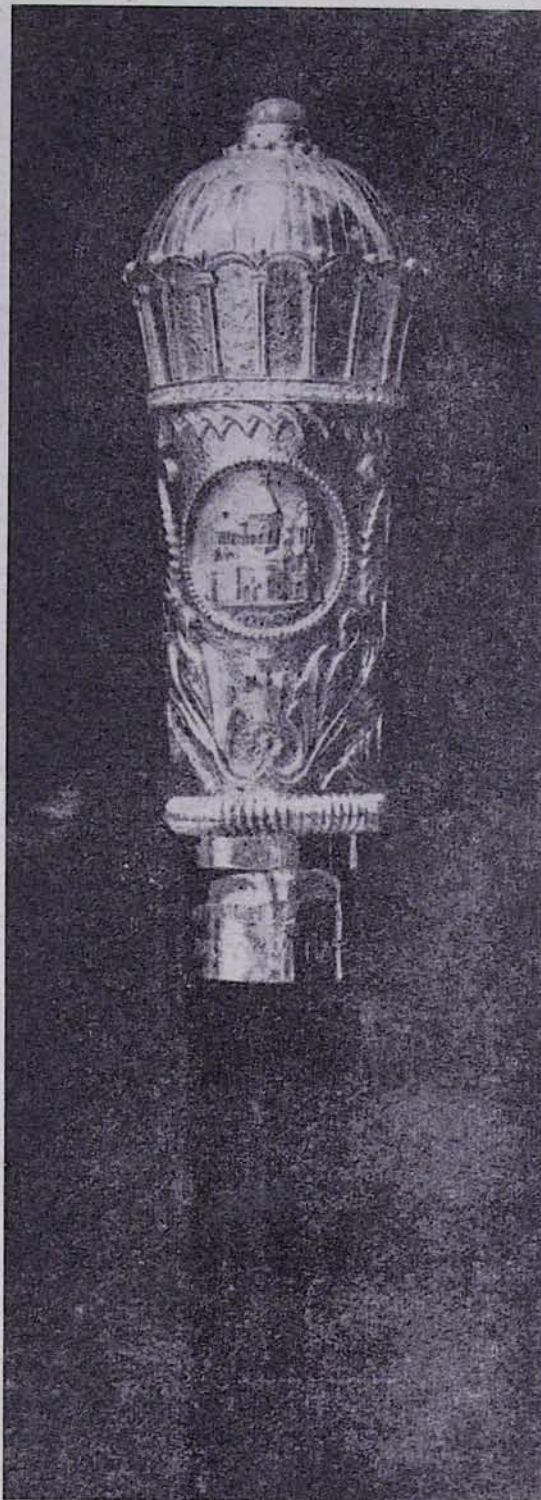
բարձր հարգանք և անկեղծ սեր: Հանելի էր ինձ, որ պիտի կարենամ դարձյալ տեսնել ձեր եկեղեցական, հասարակական, տնտեսական և մշակութային կյանքի վերելքը:

Իսկ այս վերջինը ինձ և իմ ուղեկիցներին համար մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում: Ես երջանկություն եմ ունեցել ձեր երկիրը այցելելու 1958-ին՝ կատարյալ գարձան մեջ: Տեսա կերպարանք ձեր հայրենիքին և անմոռանալի տպավորություններ կրեցի Երևանի կրոնական, մշակութային և շինարարական վերելքից: Տրված լինելով որ այն ժամանակ գալիս էի Մոսկվայից, Սովետական Միության մայրաքաղաքում մի փանի օր մնալուց հետո, ինձ համար հստակ դարձավ, որ ձեր առաջադիմության և վերելքի քափը ընդհանուր է սովետական մեծ երկրի հետ, ու այս մասին դուք խթան կստանաք պայծառ և փառապանծ Մոսկվայից:

Իմ այդ առաջին այցելության ընթացքում ինձ և իմ հարգելի ուղեկիցների վրա գորավոր տպավորություն գործեցին ձեր կառավարության և հասարակայնության ջանքերը պահպանելու հայ ժողովրդի պատմական, հոգեկան և մշակութային անցյալի հուշարձանները: Իսկ այդ անցյալը հարուստ է: Հայերը ժողովուրդների մշակութային կյանքին մեջ մտնալ են գործել շատ վաղուց և իրենց զգալի լուսան մտնել համամարդկային մշակութային գանձարանին մեջ:

Հայ ժողովրդի ողբերգական անցյալը բազմաթիվ հայերի ցրել է աշխարհով մեկ: Նրանք ամենուրեք պահպանում են իրենց ազգային գիտակցությունը, ու նրանց մեծ մասը չի դադարել մտնել և սրտով կապվելուց իր գեղեցիկ հայրենիքին հետ: Աշխարհի բոլոր ծայրերում նրանք՝ սփյուռքի հայերը, պահպանում են Հայաստանի անունը և կապված են նրա անցյալի ու ներկայի հետ:

Հայ ժողովուրդը ունի բարձր հատկություններ և առաքիլություններ, որոնք նրան երջանիկ կյանք ստեղծելու կարող են դարձնում: Այս է և այն հանգամանքը, որ հայ ժողովուրդը Սովետական մեծ Միության ժողովուրդների հետ միասնաբար ապրում է և մեզ համոզում, թե Սովետական Հայաստանը հետըզնետե ավելի պիտի առաջադիմի: Հայ ժողովրդին անկեղծորեն ցանկանում եմ առաջադիմություն և վերելք՝ կյանքի բոլոր մարզերի մեջ: Կասկածից վեր է, որ ժողովուրդների գերագույն բարիքն է խաղաղությունը, ու մեր մաղթանքների կարգին առաջին տեղը պետք է զբաղի ամբողջ աշխարհին դարձյալ խաղաղություն մաղթելը, որպեսզի խաղաղ պայմանների մեջ սովետական ժողովուրդները իրենց տնտեսական, մշակութային և հանրային բարեկեցության գործը շարունակեն:

Ոսկենույլ հայրապետական աստ. Վեհափառ Հայրապետի նվերը Ս. Կիրիլ պատրիարքին

Բուլղարական սրբանկար. նվեր Մայր Աթոռին, Տ. Կիրիլ պատրիարքից

Կեցցե հայ ժողովուրդը, նրա կառավարությունը և Հայաստանի ստեղծագործական ուժերի բազմակողմանի վերելքի աշխատավորները:

Բուլղար օրթոդոքս եկեղեցու պետի պատվին տրված ճաշկերույթն անցնում է ջերմ, սրտազին մթնոլորտում:

Տ. Կիրիլ պատրիարքը հրաժեշտ է առնում Մայր Աթոռից

Հունիսի 6-ին՝ երեքշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 10-ին, երկու հայրապետներն ի-

րենց շքախմբերով հավաքվել են վեհարանի ընդունելության սրահ:

Երկու հայրապետները հանդիսավոր իրադրության մեջ ստորագրում են հետևյալ հաղորդագրությունը, որպես վկայություն Հայցառաքելական եկեղեցու պատմական կենտրոն ս. Էջմիածնի կամարների տակ իրենց ողջագործման և ի Քրիստոս սիրո իրենց եղբայրության:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ողորմածությամբն Աստուծո Ամենակալին, Նորին Սրբություն **Տ. Տ. Կիրիլ** պատրիարք բուլղար օրթոդոքս եկեղեցվո, եղբայրական հրավերովը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, Նորին Սրբություն **Տ. Տ. Վազգեն Ա-ի**, հունիսի 2-ից մինչև հունիսի 6, այցելեց Մայր Աթոռ ս. Էջմիածին՝ ուղեկցությամբ Սիլվենի միտրոպոլիտ գեր. տ. Նիկողոս արքեպիսկոպոսի, հոգ. տ. Խոան վարդապետի և բարեջն. ավագ սարկավագ դոկտ. Վասիլի Վիլիանովի:

Սոֆիայից մինչև Երևան պատվիրակության ընկերակցում էին նաև Բուլղարիո և Ռումինիո թեմերի հայոց առաջնորդ գեր. տ. Տիրայր եպս. Մարտիկ-

Բուլղարիո օրթոդոքս եկեղեցիների միջև՝ քրիստոնեական միության ոգիով և հետագա առավել սերտ գործակցության կամեցողությամբ:

Երկու պատրիարքները ջերմ սիրով աղոթեցին առ Աստված, որ իրենց գլխավորած երկու քույր եկեղեցիները անասաւն և ծաղկալ մնան ու իրենց հոգևոր սուրբ առաքելությունը շարունակեն իրենց ժողովուրդների ծոցում, ժողովուրդներ, որոնք մեր օրերին աճում ու զարգանում են խաղաղ և մեծամեծ նվաճումներով, իրենց վերածնված ու նոր կյանքի կոչված հայրենիքների պայծառ երկնքի ներքև:

ՀՍՍՀ Գերագույն սովետի նախագահության նախագահի տեղակալ Հր. Մարգարյան, ի ներկայություն ՀՍՍՀ Մինիստրների խորհրդի անդամներ հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի Շախազան Կ. Դալլաքյանի, հունիսի 5-ին ընդունեց Նորին Սրբություն **Տ. Տ. Կիրիլ** պատրիարքին և Նորին Սրբություն **Տ. Տ. Վազգեն Ա** կաթողիկոսին՝ իրենց շքախմբի անդամներով: Տեսակցությունն անցավ բարեկամական շատ ջերմ մթնոլորտում:

Նորին Սրբություն **Կիրիլ** պատրիարք իր շքախմբի անդամներով այցելեց ս. Հովհիսիմեի, ս. Գալանեի, ս. Գեղարդի և Օշականի եկեղեցիները, Գառնիի տաճարի ավերակները, ինչպես նաև Երևանի ս. Մեսրոպի անվան Մատենադարանը և բուլղար մեծ բանաստեղծ Յավորովի արձանը, ուր գետեղվեցին ծաղկեպսակներ:

Վեհափառ Վազգեն Առաջին Հայրապետը հունիսի 4-ին հանդիսավոր ս. պատարագ մատուցեց սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարում, որին ներկա եղավ բուլղար եկեղեցու պատվիրակությունը՝ ի գլուխ ունենալով Նորին Սրբություն Կիրիլ ս. պատրիարքին:

Հայ և բուլղար եկեղեցիներու երկու հայրապետների այս հանդիպումը և նրանց զրույցները ընթացան անկեղծ և սրտագին բարեկամության ոգով և ճշմարիտ սիրով ի Քրիստոս՝ հաստատելով հայացքների լիակատար նույնություն մեր օրերի քրիստոնեությունը և մարդկությունը հուզող կարևոր հարցերի վերաբերյալ:

Երկու հայրապետները մի անգամ ևս հայտնեցին իրենց համոզումը, թե քրիստոնյա բոլոր եկեղեցիների մեկտեղումը, փոխադարձ ճանաչումը և համագործակցությունը պետք է առավել խորանան և հետզհետե առավել զորավոր գործոն հանդիսանան աշխարհում և ժողովուրդների կյանքում, սուրբ Ավետարանի ճշմարտությունների և պատգամների լույսին տակ: Հատկապես աշխարհի խաղաղությունը պահպանելու գործում անհրաժեշտ պետք է նկատել բոլոր եկեղեցիների և հավատացյալների միական և անվերապահ աշխատանքը, իբրև մեր օրերի աստվածահաճո առաջնահերթ գործ:

Ամեն պատերազմ ժխտումն իսկ է Քրիստոսի Ավետարանի:

Երկու հայրապետները իրենց եկեղեցիների և հավատացյալ ժողովուրդների անունից կոչ են անում բոլոր եկեղեցիներին և բոլոր բարի կամքի տեր մարդկանց, որպեսզի նրանք միանան՝ պաշտպանելու համար խաղաղության սրբազան դատը, ընդդեմ պատերազմ սանձազերծող չար ուժերի, որոնք այնքան ոճիրներ ու ավերներ են գործում Վիետնամում ամեն օր, ամեն ժամ՝ բնաջինջ անելով մի ամենը ժողովուրդ, և որոնք այս օրերին իսկ նոր փորձեր են կատարում պատերազմի կրակը տարածելու Մերձավոր Արևելքի երկրների վրա:

Նորին Սրբություն S. S. Վազգեն Ա կաթողիկոս և Նորին Սրբություն S. S. Կիրիլ պատրիարք հրաժեշտ տվին միմյանց եղբայրական համբույրով՝ վերստին հանդիպելու և միատեղ աղոթելու ջերմ ու մխիթարիչ մատյաններով:

5 հունիս 1966

Մայր Աթոռ

Այնուհետև երկու հայրապետներին, ստորագրության համար, ներկայացվեց բուլղար պատրիարքի ս. Էջմիածին կատարած պատմական այցելությունը նվիրագործող հետևյալ հուշագրությունը՝ բուլղարերեն և հայերեն լեզուներով.

Աստուծո ռդումությամբ Մենք՝ Վազգեն Ա, պատրիարք-կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, և Կիրիլ՝ պատրիարք բուլղար օրթոդոքս եկեղեցվո, այսօր՝ Կիրակի, 4 հունիս 1967-ին, ողջագուրվեցին սուրբ Էջմիածնի կամարենքի տակ՝ ի վկայություն ի Քրիստոս սիրո և եղբայրության մեջ եկեղեցիների մեջ:

«Նդիցի լոյս Տեառն Աստուծոյ ի վերայ մեր: Ամէն:

Սուրբ Էջմիածին

4 հունիս 1967

Ժամը 10.30-ին երկու հայրապետներն իրենց շքախմբի և Մայր Աթոռի միաբանության անդամներով լուսանկարվելուց հետո, առաջնորդվեցին Մայր տաճար՝ Իջմա:ն ս. սեղանի առաջ մի անգամ ևս իրենց քրիստո-

նեական եղբայրության ուխտը ամրապնդելու և աղոթելու: Այնուհետև ս. Գայանեի վանք այցելությունից հետո, ժամը 11-ին, մեքենաների շարասյունը ուղղվում է դեպի Երևանի օդանավակայան:

S. Կիրիլ սրբազան պատրիարքին անձամբ ճանապարհում է Հայոց Հայրապետը՝ շրջապատված արքեպիսկոպոսներով, եպիսկոպոսներով, Մայր Աթոռի և Գերագույն հոգևվար խորհրդի անդամներով:

S. Կիրիլ պատրիարքին ճանապարհում են նաև ՀՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաֆյանը և այլ պաշտոնական անձինք:

Ժամը 11.45 րոպեին ինքնաթիռը ողջերթի բարեմաղթությունների և ծափերի ներքո բարձրանում է եթեր՝ ուղղություն վերցնելով դեպի Մոսկվա:

Բարի ճանապարհ բուլղար եկեղեցու հոգևոր պետ, հայ եկեղեցու և հայ ժողովրդի ազնիվ բարեկամ, Նորին Սրբություն S. Կիրիլ սրբազան պատրիարքին և նրա շքախմբի անդամներին:

